

Toto je ukázka z textu:

C.G.Jung: Analytická psychologie. Přednáška první (ze souboru přednášek na klinice v Tavisktoku). In Vybrané spisy C.G.Junga. Eds: Verena Kast, Ingrid Riegel. Portál. 2014.

http://jung.sneznik.cz/tavistock_01.htm

...

V první řadě budeme hovořit o ekstropsyckých funkcích. Především máme vnímání, naši smyslovou funkci. Vnímáním rozumím to, čemu francouzští psychologové říkají "la fonction du réel", což je celistvý souhrn mého uvědomění si zevních faktů, jež jsou mi dány pomocí funkce mých smyslů. Proto si myslím, že francouzský termín "la fonction du réel" ji vysvětluje nejjvýstižnějším způsobem. Vnímání mi říká, že něco je: neříká mi, co to je, a také mi neříká jiné věci o tom něčem; pouze mi říká, že něco je.

Další funkci, kterou lze rozlišit, je myšlení. Myšlení - zeptáte-li se filozofa - je něco velmi složitého, proto se na to nikdy filozofa neptejte, protože je to jediný člověk, který neví, co je to myšlení. Každý jiný ví, co myšlení je. Když řeknete člověku: "Tel' pořádně popřemýšlej", ví přesně, co tím míníte, ale filozof to neví nikdy. Myšlení vám ve své nejjednodušší formě říká, co věc je. Dává věci jméno. Připojuje pojem, protože myšlení je vnímání a úsudek. (Německá psychologie to nazývá apercepce).

Třetí funkcí, kterou můžeme rozlišit a pro kterou má běžný jazyk výraz, je cítění. Tady nastane matení mysli a lidé se velmi zlobí, když mluvím o cítění, protože podle jejich názoru o něm říkám něco velmi hrozného. Cítění vás informuje pomocí svých citových odstínů o hodnotách věcí. Cítění vám například řekne, zda je věc přijatelná nebo příjemná či ne. Říká vám, jakou má pro vás ta věc hodnotu. Na základě tohoto jevu nemůžete vnímat a nemůžete apercipovat bez určité citové reakce. Vždy jste v určitém citovém rozpoložení, které se dá dokonce demonstrovat experimentem. Budeme o těchto věcech hovořit později. Nuže ta "hrozná" věc na cítění je, že je to - tak jako myšlení - racionální funkce. Všichni lidé, kteří myslí, jsou naprosto přesvědčeni, že cítění není nikdy racionální funkcí, ale naopak nejvíce iracionální. Zde tedy poznamenávám: buďte jen chvíli trpěliví a poznáte, že člověk nemůže být ve všech ohledech dokonalý. Je-li člověk dokonalý ve svém myšlení, zcela jistě není nikdy dokonalý ve svém cítění, protože nemůže dělat dvě věci najednou; jedna druhé překáží. Proto když chcete myslet nezaujatým způsobem, opravdu vědecky nebo filozoficky, musíte se vzdát všech citových hodnot. Nemůžete se současně zabývat citovými hodnotami, jinak začnete cítit, že je mnohem důležitější přemýšlet o svobodě vůle než například o klasifikaci vší. A zajisté, když přistoupíte ke dvěma objektům z hlediska cítění, jsou různé nejen jako fakta, ale také co do hodnoty. Hodnoty nejsou žádnými kotvami pro intelekt, ale existují a hodnocení je důležitá psychologická funkce. Chcete-li mít komplexní obraz světa, musíte nezbytně uvažovat o hodnotách. Když to neuděláte, dostanete se do potíží. Mnohým lidem se zdá být cítění svrchovaně iracionální, protože v bláznivých náladách cítíte všechno možné: proto je každý přesvědčen, obzvláště v této zemi, že by měl ovládat své city. Docela připouštím, že je to dobrý zvyk a úplně se Angličanům obdivuji pro tuto jejich vlastnost. Nicméně takové věci jako city existují a viděl jsem lidi kteří vynikajícím způsobem ovládali své city, a přesto s nimi měli velké obtíže.

A nyní čtvrtá funkce. Vnímání nám říká, že něco je. Myšlení nám říká, co ta věc je, cítění nám říká, co je nás hodno. Tak co by tady ještě mohlo být? Člověk by se domníval, že má komplexní obraz světa, když ví, že něco je, co to je a čeho je to hodno. Ale je zde ještě jiná kategorie, a tou je čas. Věci mají minulost a mají budoucnost. Odněkud přicházejí, někam jdou a nemůžete vědět kam jdou, ale máte to, čemu Američané říkají "hunch", tušení. Například jste-li

obchodník s uměleckými předměty nebo starým nábytkem, dostanete tušení, že určitý objekt je od velmi dobrého mistra z roku 1720, máte tušení, že je to dobrá práce. Anebo nevíte, co budou akcie dělat za chvíli, ale máte tušení, že stoupnou. To je to, čemu se říká intuice, jakýsi druh věštění, druh zázračné schopnosti. Například nevíte, že váš pacient má něco na mysli, něco velmi trapného, ale "napadne vás to", máte "určitý pocit", jak my říkáme, protože běžný jazyk není dosud natolik vyvinut, abychom měli patřičně definované výrazy. Ale slovo intuice se stává víc a více součástí anglického jazyka a jste velmi šťastni, protože v jiných jazycích toto slovo neexistuje. Němci nemohou dokonce jazykově rozlišit vnímání a cítění (v angl. originále: sensation and feeling, v něm. verzi: Empfinden und Fiihlen; pozn. př.). Ve francouzštině je to rozdílné: mluvíte-li francouzsky, nemůžete dosti dobře říci, že máte určitý "sentiment dans l'estomac", řeknete "sensation"; v angličtině máte též odlišná slova pro vnímání (sensation) a cítění (feeling). Ale můžete lehce zaměnit cítění a intuici. Proto rozlišení, které zde dělám, je téměř umělé, ačkoli z praktických důvodů je nejdůležitější, abychom takové rozlišení ve vědeckém jazyce dělali. Musíme definovat, co míníme, když užíváme určité termíny, jinak hovoříme nesrozumitelným jazykem a v psychologii je to vždy neštěstí. Když člověk v běžné konverzaci řekne cítění, myslí možná něco docela jiného, než někdo jiný, kdo také mluví o cítění. Existuje řada psychologů, kteří užívají slova cítění a definují ho jako druh zmrzačené myšlenky. "Cit není nic než nehotová myšlenka" - to je definice jednoho dobře známého psychologa. Ale cítění je něco opravdového, něco reálného, je to funkce, a proto pro ně máme slovo. Instinktivní přírodní mysl najde vždy slova, která označují věci, jež opravdu existují. Jen psychologové vynalézají slova pro věci, které neexistují.

Poslední definovaná funkce -intuice- se zdá být velmi tajemná a víte, že já - jak říkají lidé - jsem "velmi mystický". Toto je tedy jedna část mé mystiky! Intuice je funkce, kterou vidíte za rohy, což ve skutečnosti nemůžete udělat, ale ona to udělá za vás a vy jí důvěřujete. Je to funkce, kterou normálně nepoužíváte, jestliže žijete pravidelným životem uprostřed čtyřech stěn a děláte obvyklou rutinní práci. Ale když jste na burze nebo ve střední Africe, budete používat svá tušení jako cokoli jiného. Nemůžete například vypočítat, zda-li - když zahnete v buší za roh - potkáte nosorožce nebo tygra, ale dostanete tušení, a to vám možná zachrání život. Takže vidíte, že lidé, kteří žijí vystaveni přírodním podmínkám, užívají hodně intuice a lidé, kteří něco riskují v neznámé oblasti, kteří jsou určitým druhem pionýrů, budou užívat intuici. Budou ji používat vynálezci a soudcové rovněž. Kdykoliv máte co činit se zvláštními podmínkami, kde nemáte žádné ustálené hodnoty nebo dané pojmy, budete závislí na schopnosti intuice.

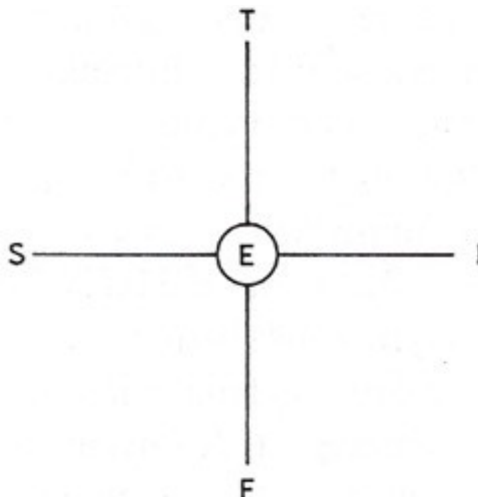
Snažil jsem se popsat' tuto funkci, jak nejlépe umím, ale možná to není moc dobré. Říkám, že intuice je jakýsi druh vnímání, které nejde přesně přes smysly, ale jde cestou nevědomí a na tom to nechám a řeknu: „Nevím, jak to funguje.“ Nevím, co se děje, když člověk ví něco, co by rozhodně vědět neměl. Nevím, jak na to přišel, ale přišel na to a může podle toho jednat. Například předvídající sny, telepatické jevy a všechny podobné jevy patří do oblasti intuice. Viděl jsem jich spoustu a jsem přesvědčen, že existují. Tyto věci můžete vidět také u primitivů. Můžete je vidět všude, jestliže věnujete pozornost těmto percepším, které jaksi pracují pomocí dat, jež jsou pod prahem vědomí, jako jsou smyslové percepce, jež jsou tak slabé, že naše vědomí je prostě není s to registrovat. Někdy - například při kryptomnesii - se něco vplíží do vědomí; zachytíte slovo, které vám něco dává tušit, ale je to vždy něco, co je nevědomé až do chvíle, kdy se to objeví, a tak se to zdá, jako by to spadlo z nebe. Němci tomu říkají Einfall (nápad, což znamená věc, která spadne do vaší hlavy odnikud. Někdy je to jako nějaké zjevení. Ve skutečnosti je intuice velmi přirozená funkce, naprosto normální věc a je také potřebná, protože se zabývá tím, co nemůžete vnímat nebo myslet nebo cítit, poněvadž to postrádá realitu. Jak vidíte, minulost již není reálná a budoucnost není tak reálná, jak si myslíme. Proto musíme být vděční nebesům, že máme takovou funkci, která nám do jisté míry osvětluje ty věci, které jsou za rohem. Lékaři se samozřejmě často ocitají v neobvyklých situacích,

potřebují hodně intuici. Spousta dobrých diagnóz pochází z této "velmi tajuplné" funkce.

Psychologické funkce jsou obvykle ovládány vůlí nebo doufáme, že jsou, protože máme strach ze všeho, co se hýbe samo od sebe. Jsou-li tedy funkce pod kontrolou, mohou být vyřazeny z užívání, mohou být potlačeny, mohou být zvoleny, může být zvyšována jejich intenzita, mohou být řízeny silou vůle, tím, co nazýváme intence. Ale mohou také fungovat nechtěným způsobem, to znamená, že myslí za vás, cítí za vás - dělají to velmi často a nemůžete je zastavit. Anebo fungují nevědomě, takže nevíte, co udělaly, ačkoli jste například konfrontováni s výsledkem citového procesu, který se udál v nevědomí. Potom někdo možná řekne: "Ach, byl jste velmi rozhněván nebo jste byl velmi dotčen, a proto jste reagoval takovým a takovým způsobem." Možná si vůbec nejste vědomi, že jste tak cítili, nicméně je však nanejvýše pravděpodobné, že tomu tak bylo. Psychologické funkce mají - jako smyslové funkce - svou specifickou energii. Nemůžete disponovat s cítěním nebo s myšlením nebo s kteroukoli ze čtyř funkcí. Nikdo nemůže říci: "Nechci myslet" - nevyhnutelně bude myslet. Lidé nemohou říci "Nechci cítit" - budou cítit, protože specifická energie vložená do každé funkce se projeví a nemůže být zaměněna za jinou.

Samozřejmě, že člověk dává něčemu přednost. Lidé, kteří mají dobré myšlení, dávají přednost přemýšlení o věcech a přizpůsobují se myšlením. Jiní lidé, kteří mají dobrou funkci cítění, jsou dobří společenská lidé, mají obrovský smysl pro hodnoty; jsou opravdoví umělci ve vytváření citových situací a v žití takovými situacemi. Nebo člověk, který má vyvinutý smysl pro objektivní pozorování, bude hlavně užívat své vnímání atd. Dominující funkce dodává každému jedinci jeho zvláštní druh psychologie. Když například nějaký člověk užívá převážně svůj intelekt, bude to jeden z neomylných typů a z tohoto faktu můžete usoudit, v jakém stavu bude jeho cítění. Jestliže je myšlení dominantní nebo superiorní funkcí, je cítění nutně v méněcenném stavu. Stejně pravidlo platí pro ostatní tři funkce. Chtěl bych vám to ukázat na diagramu, který vám to objasní.

Můžete si udělat takzvaný kříž funkcí (obr. 1). Uprostřed je já, které má k dispozici určité množství energie a tato energie je síla vůle. V případě myslícího typu může být tato energie usměrněna k myšlení (M). Pak zde musíme dát cítění (C) dolů, protože je v tomto případě méněcennou funkcí. Vyplývá to z faktu, že když myslíte, musíte vyloučit cítění, právě tak jako když cítíte, musíte vyloučit myšlení. Jestliže myslíte, necháte city a citové hodnoty stranou, protože cítění nejvíce rozruší vaše myšlenky. Na druhé straně lidé, kteří se řídí hodnotami cítění, nechávají myšlení stranou a dobře dělají, poněvadž tyto dvě odlišné funkce jsou navzájem protikladné. Lidé mě někdy ujišťovali, že jejich myšlení je právě tak diferencováno jako jejich cítění, ale nemohl jsem tomu věřit, protože jednotlivec nemůže mít tyto dva protiklady současně na stejném stupni dokonalosti.

Obr. 1 Funkce

T myšlení (M), F cítění (C), S vnímání (V), I intuice (I), E Já (Ego)

Stejně je tomu s vnímáním (V) a intuicí (I). Jak působí jedna na druhou? Jestliže pozorujete fyzikální fakta, nemůžete se současně "dívat za rohy". Když budete pozorovat člověka, který bude pracovat svou funkcí vnímání, uvidíte - budete-li se na něho dívat pozorně - že osy jeho očí mají tendenci konvergovat a sbíhat se do jednoho bodu. Budete-li zkoumat výraz nebo oči intuitivních lidí, uvidíte, že na věci jen zběžně hledí - nedívají se, nazírají na ně, protože je berou v jejich plnosti a mezi mnoha věcmi, které vnímají, dostanou na periferii svého zorného pole jeden bod, a to je tušení. kasto můžete podle očí říci, zda jsou lidé intuitivní či ne. Máte-li intuitivní postoj, nepozorujete obvykle detaily. Snažíte se vždy postihnout celou situaci a pak se pojednou něco z té celosti vynoří. Jste-li vjemový smyslový typ, budete pozorovat fakta, tak jak jsou, ale potom nemáte žádnou intuici, jednoduše protože nemůžete dělat dvě věci naráz. Je to příliš obtížné, protože princip jedné funkce vylučuje princip druhé funkce. Proto jsem je zde umístil jako protiklady.

Nuže z tohoto jednoduchého diagramu můžete dospět k celé řadě velmi důležitých závěrů, pokud jde o strukturu daného vědomí. Zjistíte-li například, že myšlení je vysoce diferencované, pak cítění je nediferencované. Co to znamená? Znamená to, že tito lidé nemají city? Ne, naopak. Říkají: "Mám velmi silné city. Jsem plný emocí a temperamentu." Tito lidé jsou zmítáni svými emocemi jsou lapeni svými emocemi, někdy jsou svými emocemi přemoženi. Když například zkoumáte soukromý život profesorů, je to velmi zajímavé studium. Chcete-li být plně informováni o tom, jak se takový intelektuál chová doma, zeptejte se jeho ženy a ta vám bude moci vyprávět věci!

Opak je pravdou u citového typu. Citový typ - je-li přirozený - nikdy nedovolí, aby byl narušován myšlením; avšak jestliže ztratí svou přirozenost a stane se trochu neurotickým, je narušován myšlenkami. Myšlení se potom objevuje nutkavým způsobem a on se nemůže zbavit určitých myšlenek. Je velmi milý chlapík, ale má zvláštní přesvědčení a myšlenky, přičemž jeho myšlení je méněcenné. Je chycen svým myšlením, zapleten do určitých myšlenek, není s to se z nich vyplést, protože nedovede uvažovat, jeho myšlenky nejsou pohyblivé. Na druhé straně když je nějaký intelektuál polapen svými city, naříká: "Cítím to právě tak," a proti tomu není argument. Jenom když se ve své emoci pořádně povaří, tak se z ní opět dostane. Nemůže se ze svého citu promyslet a byl by velmi neúplný člověk, kdyby mohl.

Totéž se děje s vjemovým a intuitivním typem. Intuitiv je vždy tísněn realitou věcí; z hlediska skutečností selhává; usiluje vždy o možnosti života a míří za ně. Je to člověk, který vysadí pole a než je úroda zralá, je zase pryč u nového pole. Pořád má zoraná pole za sebou a nové naděje před sebou a nic se neděje. Ale vjemový typ zůstává s věcmi. Zůstává v dané skutečnosti. Pro něj je věc pravdivá, je-li reálná. Považte, co znamená pro intuitiva, když je něco skutečné. To je právě špatná věc; neměla by být, mělo by to být něco jiného. Avšak nemá-li vjemový typ danou skutečnost - čtyři stěny, ve kterých může být - je nemocný. Dejte intuitivnímu typu čtyři stěny, ve kterých má být a jedinou věcí bude, jak se z toho dostat, protože pro něho je daná situace jako vězení, které musí být překonáno v pokud možno nejkratším čase, aby se mohl vydat za novými možnostmi.

Tyto rozdíly hrají velkou roli v praktické psychologii. Nemyslete si, že dávám lidi do té či oné přihrádky a říkám, "On je intuitiv" nebo "Ten je myšlenkový typ", Lidé se mne často ptají, "Nuže, není ten a ten myšlenkový typ?" A já řeknu, "Nikdy jsem o tom nepřemýšlel," a je tomu tak. Nemá vůbec význam dávat lidi do zásuvek s různými nálepkami. Avšak máte-li velký empirický materiál, potřebujete kritické zásady uspořádání, které vám ho pomohou klasifikovat. Doufám, že nepřeháním, ale pro mě je velmi důležité, abych byl s to si vytvořit určitý řád ve svém empirickém materiálu, obzvláště mají-li lidé obtíže či jsou zmateni nebo když je musíte vysvětlovat někomu jinému. Když například musíte vysvětlit manželku manželovi nebo manžela manželce, je to často velmi výhodné, máte-li tato objektivní kritéria,

jinak celá věc zůstává na úrovni "On řekl" a "Ona řekla".

Méněcenná funkce nemá zpravidla kvality vědomé diferencované funkce. Vidomá diferencovaná funkce může být zpravidla ovládána intencí a vůlí. Když jste opravdový myslitel, můžete řídit své myšlení svou vůlí, můžete ovládat své myšlenky. Nejste otroky svých myšlenek, můžete myslet na něco jiného. Můžete říci: "Mohu si myslet na něco docela jiného, mohu si myslet opak." Ale citový typ to nemůže nikdy, udělat, protože se nemůže zbavit své myšlenky. Myšlenka ho vlastní nebo spíše on je posedlý myšlenkou. Je myšlenkou fascinován, uchvácen, proto se jí bojí. Intelektuální typ má strach, aby nebyl přemožen citem, protože jeho citění má archaickou kvalitu a on je proto jako archaický člověk - je totiž bezmocnou obětí svých emocí. To je příčina, proč je primitivní člověk mimořádně zdvořilý, je totiž velmi opatrný, aby nenarušil city svých bližních, poněvadž je to nebezpečné. Mnoho z našich zvyklostí se dá vysvětlit touto archaickou zdvořilostí. Není například zvykem potřást si s někým rukou a nechat levou ruku v kapse nebo za zády, protože musí být viditelné, že v té ruce nenesete zbraň. Orientální pozdrav uklánění s rukama s dlaněmi otočenými vzhůru znamená "Nemám ve svých rukách nic". Když se klaníte k zemi (kowtow, něm. Kotau = čínský pozdrav, pozn. př.), skláníte svou hlavu k nohám druhého člověka tak aby viděl, že jste absolutně bezbranný a že mu naprosto důvěřujete. Můžete dosud studovat symboliku způsobů chování u primitivů a pochopíte také, proč se bojí druhého bližního. Podobným způsobem máme i my strach ze svých méněcenných funkcí. Vezmete-li si typického intelektuála, který má hrozný strach se zamilovat, pomyslíte si, že jeho strach je velmi pošetilý. Avšak nejspíše má pravdu, protože je možné, že udělá velmi pravděpodobně bláznivý nesmysl, když se zamiluje. Téměř určitě bude chycen, protože jeho cit reaguje pouze na archaický nebo nebezpečný typ ženy. Proto spousta intelektuálů inklinuje k tomu, že se žení pod svou úroveň. Jsou lapeni svou domácí nebo kuchařkou, protože si nejsou vědomi svého archaického citu, jímž se chytí. Ale mají pravdu, když se bojí, protože jejich zkáza bude v jejich citu. Nikdo je nemůže napadnout v jejich intelektu. Tam jsou silní a jsou s to být nezávislí, ale ve svých citech mohou být ovlivněni, mohou být lapeni, mohou být podvedeni, a oni to vědí. Proto nikdy nenutíte nějakého člověka do jeho citu, je-li to intelektuál. Ovládá ho železnou rukou, protože je velmi nebezpečný.

Stejný zákon platí pro každou funkci. Méněcenná funkce je vždy spojena s archaickou osobností v nás; v méněcenné funkci jsme všichni primitivové. V našich diferencovaných funkcích jsme civilizovaní a předpokládáme, že máme svobodnou vůli; ale jedná-li se o inferiorní funkci, nic takového jako svobodná vůle neexistuje. Tady máte otevřenou ránu nebo aspoň otevřené dveře, kterými může vstoupit cokoliv.

...